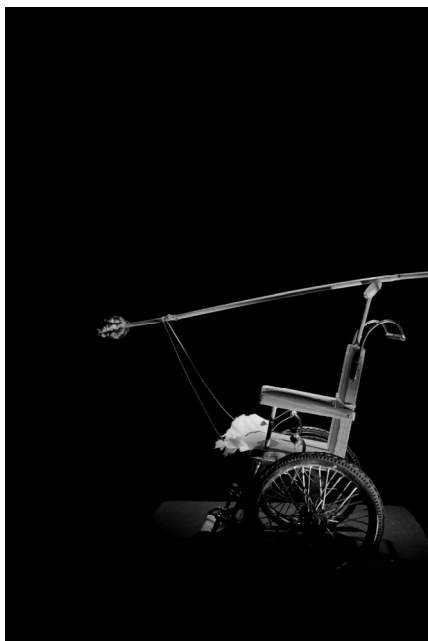

ERDÉLY PEROVICS ANDREA

Artopéd-ars poetica**Művészetellenes, anti-művészetellenes Művészet**GONDOLATOK PEROVICS ZOLTÁN *ARTOPÉD BALANSZ* CÍMŰ
MEDITÁCIÓS OBJEKTUMA KAPCSÁN**Perovics Zoltán alkotói magatartásáról**

Hegel szerint a vallás, a filozófia és a művészet egy gyökérből nő ki. Pero alkotásainak minden kis részecskéje ezt támasztja alá. A vallás mint hit; a filozófia mint kérdések felvetése; a művészet mint a folytonos keresés. Nincsenek praktikus érdekek, nincs haszon. Mintegy az abszolút léthez való hűségként, az alkotások (installációk, előadások) meg kell, hogy születessenek – ezt nevezi Karl Jaspers *feltétlen parancsnak*. "Nem tudni, miért csinál színházat. Úgy tűnik, nincs célja vele. Az az érzésem, ahogy nézem az előadását, hogy ennek létre kellett jönnie, ennek a kis univerzumnak, ahonnan beelátni abba a nagyobbba, vagy még kisebbbe – egyre megy."¹

A *feltétlen parancs* nem a tudás tárgya, hanem a *hit* eleme. Megmagyarázhatatlan hajtóerő. A *feltétlen parancs* forrása az egyénben van – a bensőjében –, ez biztosítja belső tartását azáltal, hogy ami benne van, nem csak önmaga. Min Tanaka, korunk egyik legkiválóbb táncosa szerint a táncos vagy színész olyan mélyre kell ásson, hogy elveszítse önmagát és találkozzon sok más énjével – mert a nézők a testen keresztül kell lássák a mindenséget. Hamvas Béla szerint „(...) ha magamat önmagamnak tartom meg, magamat elvesztem, és létem is elvész. S ha önmagamat eleresztem, megnyerem, és létem gazdagsággal telik meg.”² Perovics Zoltán ezt az alkotásain keresztül minden alkalommal megteszi.

Tárgyakat kelt életre. „Ahogy az emlékezet megcsomózott fehér zsebkendője átváltozik a szemünk láttára a Tanítás Angyalává, majd pedig égbe tartó romolhatatlan bárkává lesz, mely mintha Mahler szimfóniájának hullámain lebeg-

¹ Halász Péter levele, Fosszília különszám 2004/2

² Hamvas Béla: Arlequin, In: Hamvas Béla művei 17., *Titkos jegyzőkönyv*, Medio Kiadó, 2006, 171.

ne már-már anyagtalannul a felsőbb régiókba a közönség néma áhítatótól követve, úgy megy át a maga metamorfózisain a fekete tér is: a börtön falai 'spiritualizálódnak', feloldódnak, s lábunk alatt nem a föld nyílik meg, hanem a hit szakadéka egyetlen parányi fényponttal a horizont fölött.”³ – írja Mikola Gyöngyi Pero lakásszínházi előadásáról, amelyet *Tizenhárom hónap – házi őrizetben* címmel mutattak be az Artopéd Múteremben. Egy-egy installációja több rendezésében is szerepel, de minden alkalommal más jelentéssel bír. Mindig a térben elhelyezett pozíciójától, a megvilágítástól és a színészek hozzá való viszonyától is függ a jelentés. Az installációk, akár az élőlények is, idővel változnak, egyre többet vagy kevesebbet tudnak, és ezáltal újabb összefüggésekben mutatkoznak meg, újabb *kérdéseket* vetnek fel, illetve újabb olvasati lehetőségeket kínálnak azok szemlélőinek, olvasóinak. Pero installációihoz való viszonyában is érezhető a nyitottság megtartása, az azokkal kapcsolatos új lehetőségek megragadása és feltárása – a *folytonos keresés*.

Ezek fényében látom megközelíthetőnek azt a kis installációt, amelyről az alábbiakban írok. Pero következő munkájában az ő saját történetének, küzdelmeinek, alkotói magatartásának miértjei esszenciálisan, letisztultan mutatkoznak meg. Számomra abból kiolvashatónak tűnik *Artopéd-ars poeticája* is.

Artopéd balansz – Művészetellenes, anti-művészetellenes Művészet – című meditációs objektumáról

Egy 1,2 méter magas, háromszög alapú, karcsú, kerekcsú, kerekcsú fémállvány csúcsán körbeforgatható, kb. 25 cm x 25 cm-es alapterületű fekete drapériával letakart négyzet alapú sík felületen, egy 20-25 cm magasságú, fából és fémből készült miniatűr rokkantkocsi menetirányban előrefelé forgó kerekeivel haladó mozgást imitál. A kis tolókkocsi ülőkéjén nem ül senki. A tolókkocsi fejtámláján egy kb. 60-70 cm hosszúságú, karcsú nádpálca balanszpontján támaszkodva ringatózik. A nádpálca menetirányba mutató végén egy egész dióbél egyensúlyoz, míg keskenyedő végén egy kicsiny WC-papírsáv zászlócskaként lengedez. A nádpálca első negyedének egyik pontjából ívben induló, gyepelőként is funkcionáló laza cérnaszálak összekötésben állnak a – kerék forgó mozgásával összehangoltan, ciklikusan billenő – kis fémszerkezettel, amely a kocsi zökkenései, valamint a változó légmozgás által is befolyásolt nádszál mozgását kontrollálja, és befolyásolja. Nem kell sokáig szemlélődnünk, hogy észrevegyük a drapériával letakart sík felület oldalából kiálló és látszólag ugyancsak magától körbeforgó kis tekerőkart, amelyen egy fehér tollpihe csüngve követi a kar mozgását. Látszólag magától forog az a kis kar, amellyel elvileg mozgásba hozhatná a mutatványos vagy a kíváncsiskodó a tolókkocsi kerekeit.

A szemlélő számára az első pillanattól világos, hogy van valahol egy rejtett mozgató, egy rejtett forrás, amely az alapmozgást produkálja. Az is világos, hogy mégis éppen ennek a rejtett forrásnak az alkalmazása idézi elő a szemlélő bizonytalanságát, illetve indítja be sok más gondolat mellett a mozgással, mozgatóval, mozgatottsággal kapcsolatos megannyi lehetséges kérdés felvetését. Első benyomásunk az lehet, hogy a kis *Artopéd-kocsi* magától halad, hogy esetleg elszabadult, vagy hogy azt annak láthatatlan utasa hajtja. Ezeket a benyomásainkat erősítheti a magától forgó kis indítókar látványa is.

³ Mikola Gyöngyi: Emlékszel még?, In: *A pillanat küszöbén*, zEtna, 2013, 174–175.

A nád az ókorban a királyság szimbóluma volt. Érzékeny, finom, és mégis képes sértetlenül túlélni nagy viharokat is. Ha egy embert egy nádszálhoz hasonlítanak, akkor ott a királyi tartás mellett az alkat látszólagos törékenységén és rugalmasságán túl az ellentmondást nem tűrő és kompromisszummentes tulajdonságaira is utalhatnak.

A dióbél formáját, rajzolatait szemlélve első asszociációnk azt az agytekervényekkel, az agy működésével, a rációval, a tudatos gondolkozással hozhatja összefüggésbe. Menetirányba vezeti/irányítja a tolókkocsit.

A WC-papírsáv. „Artopédlandia lobogója újrahasznosított papírból készül, minimum egy törlésre alkalmas hosszúságú WC-papírsáv. Színe a fehérhez közelít. Törtfehér.”⁴ A Metanoia Artopédia szinte minden előadásában sor kerül az „ünnepélyes” Artopédzászló-felvonásra.

A rokkantkocsi utalhat nyomorúságra, valamilyen hátrányosságra, nehézségekre, tökéletlenségre. De ez a hátrányosság a nehézségek ellenére óriási erővé válhat. Az Artopéd-kocsi egyik legfőbb varázsa talán éppen az, hogy azt az illúziót kelti a szemlélőben, hogy a gép, a tárgy, az eszköz itt mintha egy másik dimenzióba lépne, mintha átlékelne, kiszabadulna látszólagos, eredeti tárgyiasságából, funkciójából és gépiességéből is. Ebben az átlékeltségében céltudatosan halad a maga útján valami felé, ahogyan Cervantes hőse, az örök illúziók és reménytelen küzdelmek (szélmalomharcok) allegorikus alakja, Don Quijote de la Mancha lovagja is tette. Minden akadályt legyőzve halad a „bizonytalan bizonyossága” felé és mintha egy láthatatlan személy segítene a kis tolókkocsinak a tekerőkar forgatásával, amelyen a tollpihe lengedezik. A toll mint a lélek szimbóluma, a mozgatóerő, amely képes a csodákra, és képes megvívni a szélmalomharcait is, hogy megvédje Dulcineája, szerelme becsületét. Persze ennek a tollpíhének a forgatókaron való jelenléte felfogható szignóként is. (Megjegyzés: érdekesség, hogy PERO jelentése a szláv nyelveken hol madártoll, hol annak hegye, amellyel írnak – sok ehhez hasonló finom, apró utalás lelhető fel Pero installációiban.) A karon forgó tollpihe a szemlélőben azt a benyomást is keltheti, hogy az ennek a miniatűr Artopéd-kocsinak – amely magának a kreálásnak, artopéd-art-nak a metaforája –, magának az alkotásnak elragadtattottja, mozgatottja, de ugyanúgy utalhat a kerekeivel forgó haladó kocsi, és a forgó tekerőkaron lengő pihe közötti rejtett tengelyre, amely mindkettejük valódi mozgatója, amely nem csak valamilyen rejtett áramforrással van összefüggésben, hanem magával az alkotói képzelettel, magával az ismeretlennel, a kimeríthetlennel, amelyben az installáció fogant, amelyből az előlépett és folyamatosan előlép, mert mindig érinti a kiszámíthatatlan, a váratlan, mint például a szellő erejének állandó jelenléte. Tehát olvasatunk leszámolhat az összes látszat mozgatóval.

Persze miközben erről elmélkedünk, a kis rokkantkocsi fejtámláján a nád „lélegzetelállító eleganciával balanszírozik a Van és a Nincs között.”⁵ A ráció (dióbél) határozottan, menetirányba mutat, mögötte a kis („semmis”) zászló lengedez, integet, játszadozik a szellővel. Ha a dióbél az alfára, a fejre, az agyra, a tudatra vagy tudatosságra, az értelemre, a szellemre, a gondolkodás szervére, illetve mindezek együttesére is utalhat, akkor a kis WC-papírsáv mint valami farkinca, ösztönként, tudatalattiként, a tudattalanként, a dolgok ómegájaként is felfogható, amelyek a fejtámla balanszpontján, egy pontban nyugszanak, összekötöttségben a láthatatlan mozgatóval és annak szemlélőjével. Aki talán olvasatának összekötöttségében

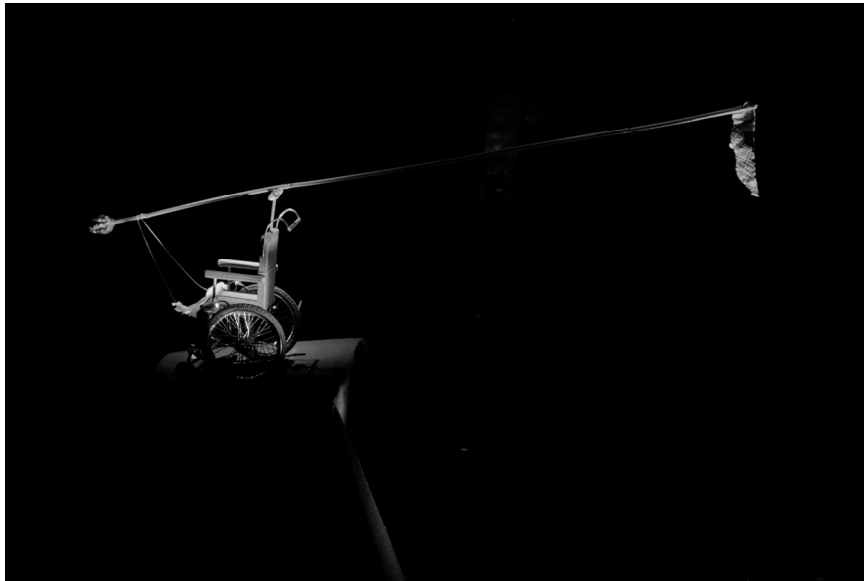
⁴ Perovics Zoltán: Haszontalan szövegek gyűjteménye www.metanoiaartopedia.hu/haszontalan_szovegek_gyujtemenye.html

⁵ Mikola Gyöngyi: Emlékszel még?, In: *A pillanat küszöbén*, zEtna, 2013, 175.

szívének melegedését érezve azt is gondolhatja, hiszen ez én vagyok, ez a kis *Artopéd-kocsi* maga az emberi lény minden esendőségével és hibájával, örömeivel és fájdalmával és nyomorúságával.

A két pólust a nád egyesíti – királyi eleganciával. A nád törékenysége, érzékenysége, finomsága egy apró szellőcske hatására is válságos helyzetbe kerülhet, de mindig visszatalál, megtalálja az egyensúlyt. A kiszolgáltatottságában is ott az ereje, egyenes tartásában, könnyedségében, rugalmasságában bizonyossága maga a nyugalom, amely mozgása alapja, bázisa és balanszpontja.

„Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike; de gondolkodó nádszál. Nem kell az egész világmindenségnek összefognia ellene, hogy összezúzza: egy kis pára, egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje. De még ha eltaposná a mindenség, akkor is nemesebb lenne, mint a gyilkosa, mert ő tudja, hogy meghal; a mindenség azonban nem is sejti, hogy mennyivel erősebb nála.”⁶

Perovics Zoltán: *Artopéd balansz*, 2011, fotók: Tóth Balázs Zoltán

⁶ Blaise Pascal: *Gondolatok*, 347.tördék, Budapest, Gondolat Kiadó, 1978.